

Ichigo ichie - tu i teraz czyli o ceremonii herbaty we współczesnej Japonii – wywiady i notatki z rozmów z Japończykami – Malgorzata Olejniczak

Podczas kilku lat spędzonych w Tokio spędziłam wiele czasu na odkrywaniu kultury japońskiej, a między innymi poświęciłam wiele czasu tematowi ceremonii herbaty. Uczestniczyłam więc w licznych ceremoniach herbacianych, odwiedzałam znane szkoły herbaty gdzie prowadziłam wywiady i rozmowy z osobami, które były w różnym wieku i studiowały ceremonię z najrozmaitszych powodów. Oto moje zapiski z tego czasu.

Jak wygląda droga herbaty tu i teraz czyli w dzisiejszych czasach?

Głęboki ukłon do ziemi w stronę alkowy i wiszącego tam kakemono, a następnie w stronę mistrza ceremonii, wachlarz nie służący do wachlowania się, nawet w gorący dzień, jedynie jako niezbędną akcesorium. Wszystkie gesty, reguły zachowania i elementy ceremonii herbaty pozostały niezmiennie od setek lat, od czasów mistrza Sen no Rikyū, który ostatecznie nadał kształt wszelkim zasadom tego pięknego rytuału, jakim jest parzenie herbaty. Dzielenie się tą wyjątkową chwilą, jak i czarką herbaty nadal pozostaje ważne dla Japończyków. Jednakże chcąc się dowiedzieć jaką rolę odgrywa ceremonia herbaciana w życiu współczesnych Japończyków, trzeba usiąść z nimi przy czarce zielonej herbaty i spróbować wniknąć w ich świat wspomnień i zwyczajów rodzinnych, a także poznać kulisy codziennego życia.

Jeszcze przed 30-40 latami młode panienki musiały uczyć się wielu różnych sztuk, które przygotowywały je do wyjścia za mąż: było to układanie kwiatów, gotowanie, ubieranie kimono i właśnie ceremonia herbaty: HANAYOME GAKKO, ale dla młodych panienek (panny młode) było to dokładnie nazywane: HANAYOME SHUGYO (Lessons for Brides).

A jakie informacje wypływały z tych rozmów....

- generalnie w japońskiej rodzinie docenia się i pielęgnuje wspólne picie zielonej herbaty, ale bez żadnej specjalnej ceremonii

-każdy przeciętny Japończyk wie, kto to był Sen no Rikyū

-zieloną herbatę pije się dla relaksu i spędzenia wspólnego niepowtarzalnego momentu (koncept ichigo ichie jest bardzo obecny)

-gdzieś tam zawsze ma się na myśli Sen no Rikyū, ale nie całkiem na tak poważnie jak w ceremonii herbaty

-Japończycy zawsze lubili nowe zdobycze kulturalne (n.p. z Chin) i ich przetwarzanie na swój własny sposób

-Japończycy uwielbiają być inni: niekoniecznie oryginalni, ale specjalni

-postępowanie według ścisłych reguł zwalnia z poszukiwania i oferuje pewne odprężenie, zaufanie do sytuacji

-nadal bardzo dba się o to, jak kończy się picie filiżankę herbaty/kawy, a chodzi tu o styl postępowania, dbałość o szczegóły z nieustającą i nieprzemijającą myślą o ceremonii

Kultura ceremonii herbaty jest zarezerwowana dla elity.

Kto organizuje i dla kogo?

Jest niewielu mistrzów ceremonii herbaty

- ceremonia stała się modnym stylem życia (wręcz snobizmem)

- ważne postaci ze świata polityki, mody, aktorzy, artyści często są zaangażowani w tradycję ceremonii herbaty

Jakie są na dzień dzisiejszy możliwości uczestniczenia w ceremonii herbaty w Japonii ?

Zwykłym, przeciętnym Japończykom bardzo rzadko nadarza się okazja do wzięcia udziału w ceremonii herbaty, chyba że dla tursystów w wielkich hotelach lub szkołach herbaty za opłatą

Mistrz wybiera swoich Gości

Mistrz herbaty zaprasza swoich uczniów, jak również bardzo ważnych znajomych, często sławne postaci, ludzi z wyższych sfer społecznych, politycznych, szefów wielkich firm

Ceremonia herbaty jest obecnie wydarzeniem ekskluzywnym, dla elit społecznych.

Ciekawym spostrzeżeniem moich rozmówców było to, że choć Japończycy nadal odczuwają, że nie powinni okazywać bezpośrednio i jasno swoich uczuć (no direct feelings), i powinni zachować powściągliwość, maniery i skromność, to aspekt ekskluzywności i pewnego snobizmu, który rozwinął się przy okazji ceremonii herbaty trochę utrudnia spełnienie ważnej zasady: ukrywanie bezpośrednich uczuć, doznań i pewnej arogancji wynikającej z elitarności takiego wydarzenia.

Kto jest mistrzem herbaty:

- ekspertem jest najczęściej ktoś z rodziny wielkich mistrzów herbaty (tradycja rodzinna), np. jakiś potomek słynnych mnichów – mistrzów ceremonii, albo nawet kolejny potomek Sen no Rikyū

Ceremonia herbaty, rozwinięta przez mnichów, była zarezerwowana dla mistrzów- mężczyzn, aż do czasu epoki Meiji, kiedy kobiety zaczęły zajmować się ceremonią i dziś stanowią większość zainteresowanych jak i przewagę wśród mistrzów.

Tradycja ceremonii herbaty upada i zanika.

Czy ceremonia herbaty odgrywa nadal ważną rolę w życiu Japończyków?

Ceremonia nie jest obecna w codziennym życiu, stanowi raczej temat z minionych czasów, jest to tradycja, którą podtrzymują niektórzy: potomkowie wielkich mistrzów ceremonii, rodziny niezwykle tradycyjne, osoby zainteresowane kulturą i tradycją, które pobierają nauki w szkołach herbaty, jak również wyższe sfery. Ceremonia herbaty to jeden z symboli kultury japońskiej. To dziedzictwo kulturalne, ale zarazem filozoficzne. Rzadko kto myśli jednak o tym na codzień.

Więc kto nadal jest zainteresowany ceremonią herbaty w Japonii?

Na pierwszy rzut oka interesuje się ceremonią nawet dużo osób, również młodych. Studentka Yuko Kawasaki mówi, że na Uniwersytecie Waseda w Tokio są kursy ceremonii herbaty i wiele osób jest zainteresowanych. Jednakże kiedy studenci przekonują się, że nauka ceremonii herbaty to długi proces, wymagający wiele czasu, cierpliwości i regularności, a przyswajanie reguł i rozwój duchowy potrzebują czasu, to następuje szybkie zniechęcenie. Nauka trwa zbyt długo i trzeba zbyt wiele czasu, aby zobaczyć jakiegokolwiek rezultaty. Ceremonia herbaty to nie tylko parzenie i picie, ale właściwie przede wszystkim długi proces rozwoju duchowego.

Cierpliwość, wytrwałość.....

Czas jest teraz postrzegany zupełnie inaczej: czas to pieniądz i jego przemijanie stało się problemem, przeszkodą. Kiedyś upływ czasu był koniecznym warunkiem do pozyskania doświadczenia, to gwarantowało osiągnięcie dojrzałości, płynący czas był sprzymierzeńcem w poczynaniu kolejnych kroków w stronę doskonałości.

Ceremonia herbaty jest w dzisiejszych czasach wydarzeniem zarezerwowanym dla wyższych sfer, ludzi znanych, ze świata polityki, sztuki. To sprawa dla elit społecznych. Ceremonię herbaty można zobaczyć głównie w świątyniach, czasem w muzeum lub w szkole herbaty, kiedy mistrz organizuje przyjęcie i ceremonię z jakiejś specjalnej okazji, np. swoich urodzin, rocznicy, święta wiosny. Czasem jakiś mistrz organizuje prywatne spotkanie zapraszając na nie swoich Gości. Uczniowie szkoły herbacianej mogą praktykować ceremonię jedynie w szkole.

W Tokio istnieje kilka znanych szkół ceremonii herbaty, ich fundatorzy najczęściej są potomkami wielkich mistrzów lub byli ich uczniami. W Chado Kaikan jest kilkunastu profesorów, którzy uprawiają ceremonię od ponad 40 lat. Ponad 200 uczniów poznaje tajniki ceremonii na co dzień, a wiele osób przychodzi również nieregularnie, nie będąc zapisanymi do szkoły.

Większość osób przychodzących to kobiety, około 90%, ale może dlatego, że mężczyźni aktywni zawodowo nie mają po prostu czasu. „Mój mąż jest bardzo zainteresowany nauką ceremonii i chętnie przychodziłby tu ze mną, gdyby nie to, że praca w biurze pochłania cały jego czas w tygodniu...” - powiedziała mi Mina Tanaka. Jeśli chodzi o mężczyzn, z lekcji ceremonii korzystają zazwyczaj studenci lub emerytowani panowie.

Kto okazuje cierpliwość i dyscyplinę w nauce ceremonii?

Pani Mina Tanaka ma wielką nadzieję, że dzięki swojej pasji wytrwa w nauce przez wiele lat i w ten sposób przyczyni się przetrwania tradycji. Ceremonia herbaty, tak jak wszystkie inne sztuki japońskie są lekcją rozwoju nie tylko duchowego, ale również ćwiczeniem charakteru: dyscypliny, cierpliwości i wytrwałości. To nieustanny proces doskonalenia samego siebie.

Najmniejszy salon herbaciany w Japonii.

Wielki mistrz ceremonii, Sen no Rikyū ustanowił ostateczne reguły dotyczące ceremonii i stworzył swój styl, który obowiązuje do dzisiejszych czasów. Zaprojektował również salon do ceremonii, który jest bardzo mały, zaledwie niecałe 2 maty (standardowy rozmiar jednego tatami to około 1,8 metra x 0,9 metra). W takim pomieszczeniu może odbyć się ceremonia dla dwóch, maksymalnie trzech osób.

W szkole Chado Kaikan jest wiele pawilonów herbacianych, a jeden z nich prezentuje najmniejsze pomieszczenie do ceremonii w Japonii. Ono prawie nigdy nie jest jednakże używane, chyba że w wyjątkowych sytuacjach i jedynie przez wielkiego mistrza ceremonii. Tylko on może poprowadzić ceremonię w tak małej przestrzeni wyczarowując odpowiednią aurę. Żaden student nie jest w stanie

wytrzymać napięcia, jakie powstaje w tak małym pomieszczeniu: im mniej miejsca i akcesoriów, im skromniejsze środki, tym trudniej wyrazić ducha i ekspresję zachowując spokojny umysł. Trudno jest znieść taką ubogość, prostotę i całkowity minimalizm środków. Najważniejsze w czasie ceremonii jest stworzenie odpowiedniej atmosfery pełnej ducha, to potrafi tylko wielki, doświadczony mistrz.

Bogactwo mistrza tkwi w jego sile duchowej.

To jest tak małe miejsce, że to jest za duże – powiedziała pani Mina Tanaka

Ichigo ichie - here and now, or about the tea ceremony in contemporary Japan - interviews and notes from conversations with the Japanese - Malgorzata Olejniczak

During the few years in Tokyo, I spent a lot of time exploring Japanese culture, including the theme of the tea ceremony. So I attended numerous tea ceremonies, visited well-known tea schools where I interviewed and talked to people of all ages who studied the ceremony for all sorts of reasons. Here are my notes from that time.

How the way of tea does look in Japan nowadays?

A deep bow to the ground, to the alcove, then to the kakemon hanging there, and finally, to the master of ceremony. The fan will be not used for fanning, even on a hot day, but only as a necessary accessory. All the gestures, rules of behavior and elements of the tea ceremony have remained the same for hundreds of years, from the time of Master Sen no Rikyū, who eventually gave shape to all the principles of this beautiful ritual of brewing tea. Sharing this special moment and a cup of tea still remains important to the Japanese. However, if you want to find out what role the tea ceremony plays in the lives of contemporary Japanese people, you need to sit with them over a cup of green tea and try to penetrate their world of memories and family customs, as well as get to know the backstage of everyday life.

Even before 30-40 years, young ladies had to learn many different arts that prepared them for marriage: it was arranging flowers, cooking, wearing kimono and of course the tea ceremony. It was named HANAYOME GAKKO, but for young ladies (brides) was exactly called: HANAYOME SHUGYO (Lessons for Brides).

And what kind of information emerged from these conversations ...

- in general, in a Japanese family, drinking green tea together is appreciated and cared for, but without any special ceremony

- every average Japanese knows who Sen no Rikyū was

- green tea is drunk to relax and spend a unique moment together (the concept of Ichigo Iche is very present)
- Japanese have always liked new cultural achievements (e.g. from China) and processing them in their own way, so the way of tea as well
- Japanese love to be different: not necessarily original, but special. They have developed then their unique approach to the tea
- following strict rules relieves from searching and offers some relaxation and confidence in the situation. In the tea ceremony all rules, movements remain unchanged for centuries.
- the Japanese still do care about how the drinking of a cup of tea / coffee ends, and it is all about the style of conduct, attention to detail with the incessant and everlasting thought about the ceremony in the background

The tea ceremony culture is nowadays reserved for the elite.

Who is organizing it and for whom?

There are few tea ceremony masters

- the ceremony has become a fashionable lifestyle (even snobbery)
- important figures from the world of politics, fashion, actors, artists are often involved in the tradition of the tea ceremony

What are the opportunities to attend the tea ceremony in Japan today?

Ordinary, average Japanese people rarely have the opportunity to attend a tea ceremony, unless as tourists in large hotels, during the seasonal festivals or in the tea schools for a fee

The master chooses his guests

- the tea master invites his students, as well as very important friends, also often famous figures, people from higher social and political spheres, bosses of big companies.
- the tea ceremony is currently an exclusive event for the social elite.
- an interesting observation from my interlocutors was that although the Japanese still feel that they should not show their feelings directly and clearly, and should maintain restraint, manners and modesty, the aspect of exclusivity and a certain snobbery makes it a bit difficult to fulfill an important rule: hiding direct feelings, sensations and a certain arrogance resulting from the elitism of such an event.

Who is the tea master:

- usually someone from the family of great tea masters (family tradition), e.g. a descendant of famous monks - masters of ceremonies, or even a descendant of Sen no Rikyū
- tea ceremony, originally developed by monks, was reserved for male masters until the Meiji era, when women began to take care of the ceremony, and today they are the majority of the interested and the advantage among the masters.

The tradition of the tea ceremony is falling and fading away.

Does the tea ceremony still play an important role in the lives of the Japanese?

The ceremony is not present in everyday life, it is rather a theme from bygone times. It is a tradition that is upheld by some: descendants of great masters of ceremonies, extremely traditional families, people interested in culture and tradition who study in tea schools, as well as by high society. The tea ceremony is one of the symbols of Japanese culture. It is a cultural heritage, but at the same time a philosophical one. Rarely, however, people think about it on a daily basis.

So who is still interested in the tea ceremony in Japan?

At first glance, even many people, including young people, are interested in the ceremony. Student Yuko Kawasaki says there are tea ceremony courses at Waseda University in Tokyo and many people are interested. However, when students find out that learning it will be a long process, requiring a lot of time, patience and regularity, and that will take time to learn the rules and grow spiritually, they quickly become discouraged. It takes too long to learn, and it takes too long to see any results. The tea ceremony is not only about brewing and drinking, but actually rather about the long process of spiritual development.

Patience, persistence

Time is now perceived quite differently: time is money and its passing has become a problem, an obstacle. In the past, the passage of time was a necessary condition for gaining experience, it guaranteed reaching maturity, the flowing time was an ally in making the next steps towards perfection.

The tea ceremony is nowadays an event reserved for high society, famous people, from the world of politics and art. This is a matter for the social elite. It can be seen mainly in temples, sometimes in a tea museum or school, when the master is organizing a party and ceremony for some special occasion, e.g. his birthday, anniversary, spring festival. Sometimes a master organizes a private meeting inviting his guests. Student tea schools are only allowed to practice the ceremony at school.

There are several famous tea ceremony schools in Tokyo, and their founders are most often descendants of great masters or at least they have been their students. At the well known school Chado Kaikan there are over a dozen professors who have been practicing the ceremony for over 40 years. More than 200 students learn here the secrets of the ceremony every day, and many people also come irregularly without being enrolled in school.

Most of the incoming students are women, around 90%, but maybe because the active men just don't have time. "My husband is very interested in learning the tea ceremony and would gladly come here with me, but working in the office consumes all his time during the week ..." – I was told by Mina Tanaka. As for men, ceremonial lessons are usually frequented by young students or retired gentlemen.

Who is patient and disciplined in learning ceremonies?

Mina Tanaka has great hope that thanks to her passion she will persevere in learning for many years and thus contribute to the survival of this tradition. The tea ceremony, like all other Japanese arts, is a lesson in spiritual development, but also an exercise of character: discipline, patience and perseverance. It is a continuous process of self-improvement.

The smallest tea salon in Japan.

The grand master, Sen no Rikyū, has established the final rules for the ceremony and created a style that is still valid today. He also designed the ceremony room which is very small, just under two

tatami mats (the standard tatami size is close to 1.8 meters x 0.9 meters). A ceremony for two or maximum three people can take place in such a limited space.

There are many tea pavilions in the Chado Kaikan school, and one of them presents the smallest room for the ceremony in Japan. It is almost never used, but rarely under exceptional circumstances and uniquely by the grand master of Ceremony. Only he can conduct the ceremony in such a small space, conjuring up the appropriate aura. No student can withstand the tension that arises in such a small room: the less space and accessories and the more modest the means, the more difficult it is to express the pure spirit and powerful expression while keeping a calm mind. It is difficult to bear such poverty, simplicity and total minimalism of means. The most important thing during the ceremony is to create an appropriate atmosphere full of spirit, which only a great, experienced master can manage.

The master's wealth lies in his spiritual strength.

Mina Tanaka told me: **it is so small that it is too big.**